

Historikerfejde III

John Christensen og Henrik Stevnsborg

Fortid og Nutid oktober 1994, s. 296–298.

I deres gensvar på tidligere debatindlæg (*Fortid og Nutid* 1994, s. 53–69) i anledning af deres artikel »Historikerfejde« (sst. 1993, s. 235–242) fastholder John Christensen og Henrik Stevnsborg, at al historiskrivning er eksperimentel bearbejdelse af tekster og at al beskæftigelse med historie er tolkninger af andre tolkninger.

John Christensen, f. 1948, cand.phil. i historie. Oversætter ved EU i Bruxelles. Talrige artikler og debatindlæg i dagspresse og tidsskrifter, bl.a. »Take off your spectacles and follow the cross« i *Festskrift til Niels Steensgaard*, 1992.

Henrik Stevnsborg, f. 1948, dr.phil. 1992 på afhandlingen *Politiet 1938–47. Bekæmpelsen af spionage, sabotage og nedbrydende virksomhed*. Lektor i retshistorie ved Københavns Universitet.

Historien er slet og ret en trampolin, hvorpå historikeren gør sine private krumspring. Antyder man dét, som vi gjorde bl.a. i dette tidsskrift i 1993, bliver der et vist røre i de faghistoriske cirkler. Det tror pokker, for historie er ikke bare en ideel beskæftigelse, men jo netop et *fag* – og hvorfor skulle dets udøvere tolerere fundamentale spørgsmålstegn ved deres traditionelle fagspecifikke eksistensberettigelse? Hvorfor skulle de modstandsløst gå samme vej som karetmagerne, stukkatørerne og typograferne?

Fem reaktioner blev bragt under samlebetegnelsen *Historikerfejde II* (*Fortid og Nutid* 1994, s. 53–69). Først fra Johannes Lind, som fra sidelinien nødgiser historikerne betræde samme narrative glidebane som *hans* fagfæller, teologerne. I faget historie fandt Johannes Lind ellers altid – og ønsker også fortsat at finde – en metode, der gør det muligt at sondre mellem romanen Robin Hood og Det nye Testamente. Så er der Jes Fabricius Møller, som ud fra konstellationen »sandhed« (flere slags), »viden« og »virkelighed« ikke vil udelukke, at en

beretning om fortiden som den om Christian X og jødestjernen udmærket kan være sand og samtidig videnskabelig ugyldig! Niels Hybel er nummer tre i rækken. Hybel manuducerer i begreberne fakta, kausalitet, mening og autenticitet – og konkluderer optimistisk, at den klassiske historiske metode har vist sig at være en stor succes. »Vor viden om fortiden tager til«, og den bestandige vidensakkumulation har ført til stadige fremskridt. På hundrede år er vi blevet klogere og klogere. Den fjerde debattør, Gunner Lind, trækker (endnu klarere) paralleller til naturvidenskaberne. Med eksempler fra astronomi og subatomar fysik søger han at værges sig mod undertegnedes forsøg på at trampe »hen over kravene om empirisk nøjagtighed og solide beviser«. Sidst står Jens Chr. V. Johansen og rynker noget på næsen af vores postmodernistiske sauce. Han er imidlertid large nok til at godtage, at alle faghistoriske fremstillinger er sande – hver på deres måde.

Alle fem bidrag er afdæmpede. Tænksomme. Seriøse. Alligevel er det slå-

ende, at *Historikerfejde II* gør sin sortie med henvisning til en ti år gammel debat, også dén ført i *Fortid og Nutid* (1985, s. 1–12 og 114–120). Dengang havde Michael Gelting gerne set større åbenhed og fantasi fra historiefagets side, ikke mindst når det gælder behandlingen af traditionelt kildefattige perioder som jernalder, vikingetid og tidlig middelalder. Skolemesteren Niels Lund fastholdt heroverfor, at kun kildekritikken kan give u-viden, og at kun u-viden er viden. Samtidig beskyldte han Michael Gelting for have ladet sig forhekse af navnlig retshistorikeren Ole Fenger og dennes metodiske »Lego-land«, hvor man sammen med arkæologer og antropologer kan boltre sig i både berettende kilder og litterære tekster. Gelting blev relegeret til skammekrogen, og alle hans forsøg på at levere en vare, som kunne have udvidet konvolutten, blev slået ned. Og hér står vi da, med et videnskabsideal, der stadig ikke adskiller sig nævneværdigt fra det, salig Sherlock Holmes docerede: »Man kan ikke begå en større fejl end at danne sig teorier, før man har data. Man vil i så fald ganske umærkeligt begynde at vride og vende kendsgerningerne for at få dem til at passe ind i teorierne, i stedet for at det bør være teorierne, der afpasses efter kendsgerningerne«. Men Sherlock var på sprøjten, og *hans* verden er forlængst fordampet i morfintågerne sammen med troen på, at videnskabens opgave er at afdække objektivt eksisterende strukturer og på, at videnskabelige resultater uden videre kan verificeres, falsificeres og diskuteres.

I dag *cruiser* vi, og vi *zapper*. Billedstrømmen er uophørlig, bestandigt manipulativ. Ét menneskes, Lise Nørsgaards, idiosynkratiske læsning af Danmark i 30'erne og 40'erne kommer taktet være *Matador* til at danne ryggrad i flere generationers kollektive historiebevidsthed. Og det gør indtryk, når Oliver Stone i sit maniske epos om mordet

på John F. Kennedy indklipper den berømte Zapruder-film ramme for ramme, så disse splinter af »datid« kontrapunktisk gennemhuller *JFK's* mytologiske fortælling. Hér nytter det ikke meget at lede efter fup i dokumentationen, når dokumentationen anvendes til dekorativ allegoriserings i fiktionen.

Af bordet med al denne fiktion? Man *kunne*, som nogle historikere har anbefalet, tage en kinddans med de moderne medier og deres flashbacks, deres krydsklipninger, deres spring i tid og rum og deres forskellige synsvinkler. Men ak, en sådan omklamring er noget, der foregår på perronen længe efter, at toget er kørt. Desuden kan der ikke ske en pragmatisk tilpasning af historiefagets fortælle teknik uden konsekvenser for »videnskabeligheden«. Under alle omstændigheder må man forholde sig til, at fortiden i sig selv kun har pseudo-betydning. Den består af kopier af kopier af kopier. Originalen findes ikke. Historien er simulacra.

Når *vi* påpeger, at skellet mellem fakta og fiktion er uden operationel gyldighed i historien, er det ikke med begejstret eller skadefro intoning, således som vores kritikere er tilbøjelige til at tro. Der er, for os, tale om et grundvilkår, som meget vel kan bero på en misforstået læsning af både Popper og de franske postmodernister. Men af dén grund bliver grundvilkåret ikke mindre indlysende. Fiktionen er ikke et ideal – den indgår blot uundgåeligt i den historiske tekstlæsning og tekstkonstruktion. Det er (mere end) naivt at tro, at hr. Kittelklædt Historiker foregriber og opfanger dette problem ved at indlede en sætning med »Jeg mener, at ...«; hvorfor f... skulle han eller hun ellers skrive det? Og hvad skal man sige, når Gunner Lind i sit debatindlæg hævder, at »historikeren eksperimenterer ikke med sit materiale. Han eller hun kan hverken gøre kilderne godt eller ondt, undtagen i det tilfælde, hvor de er levende mennesker«. Ifølge Gunner Lind

er der i forholdet mellem forsker og materiale stort set ingen etisk dimension. Jamen, der er ikke andet. Historikeren eksperimenterer bestandigt med sit ma-

teriale. Enhver tekstbearbejdning er eksperimentel.

Velkommen på trampolinen!